

Sygn. akt III AUa 1182/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Borkiewicz (spr.)
Sędziowie:	SSA Iwona Niewiadowska-Patzer del. SSO Izabela Halik
Protokolant:	starszy inspektor sądowy Dorota Cieślik

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2013 r. w Poznaniu

sprawy z wniosku **W. L.**

przeciwko **Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w P.**

o zwrot nienależnie pobranej renty rolniczej

na skutek apelacji pozwanego Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w P.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w Poznaniu

z dnia 9 lipca 2012 r. sygn. akt VII U 788/12

o d d a l a apelację.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 kwietnia 2012 roku (znak: (...)) Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego ustalił dla W. L. nadpłatę części uzupełniającej renty z powodu wyłączenia współmałżonki z ubezpieczenia społecznego od dnia 1 czerwca 2011 roku, orzekł, że w okresie od 1 czerwca 2011 roku do 29 lutego 2012 roku pobrał on nienależną kwotę 3.113,01 zł oraz że jest zobowiązany do zwrotu ww. kwoty za powyższy okres. Jako podstawę prawną organ rentowy wskazał art. 28 ust. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 50, poz. 291) oraz art. 138 ust. 1, 2, 3, 4 i 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004r. Nr 39, poz. 352 ze zm.).

W. L. odwołał się od powyższej decyzji, z zachowaniem wymaganego trybu i przepisanej terminu, wnosząc o jej zmianę poprzez orzeczenie, że nie jest zobowiązany zwrócić kwoty 3.113,01 zł za okres od 1 czerwca 2011 roku do 29 lutego 2012 roku.

Pozwany organ rentowy - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w P. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie w całości, podtrzymując argumentację zawartą w zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w Poznaniu - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 9.07.2012r. zmienił zaskarżoną decyzję w całości i stwierdził, że odwołujący W. L. nie ma obowiązku zwrotu 50% części uzupełniającej renty rolniczej za okres od 1 czerwca 2011 roku do 29 lutego 2012 roku, w łącznej kwocie 3113,01 złotych (słownie- trzy tysiące sto trzydzieści złotych, jeden grosz).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Decyzją z dnia 25 lipca 2001 roku Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w P. przyznała odwołującemu W. L. prawo do renty inwalidzkiej rolniczej, poczynając od dnia 30 maja 2001 roku.

Na odwołaniu powyższej decyzji organ rentowy pouczył odwołującego (pkt 4 ust. 2) o tym, że część uzupełniająca renty inwalidzkiej rolniczej podlega zawieszeniu w połowie, gdy rencista prowadzi działalność rolniczą wraz z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej, albo renty inwalidzkiej rolniczej.

Na wniosek W. L. z dnia 26 października 2005 roku o podjęcie wypłaty 50 % części uzupełniającej renty z uwagi na podleganie przez żonę K. L. ubezpieczeniu społecznemu rolników, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego od 1 października 2005 roku podjął dla odwołującego wypłatę części uzupełniającej renty w wymiarze 50 %.

Decyzją z dnia 27 lutego 2007 roku Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyznał odwołującemu prawo do renty rolniczej na dalszy okres od 1 stycznia 2007 roku do 29 lutego 2012 roku.

Na odwołaniu powyższej decyzji organ rentowy pouczył odwołującego (pkt 4 ust. 2), iż część uzupełniająca renty z ubezpieczenia ulega zawieszeniu w połowie, gdy rencista prowadzi działalność rolniczą wraz z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury, albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej, albo renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli małżonek ten podlega ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu z mocy ustawy.

Odwołujący nadal prowadził działalność rolniczą. Żona odwołującego nie miała ustalonego prawa do emerytury, albo renty oraz nie spełniała warunków do ich uzyskania.

Decyzją z dnia 31 maja 2011 roku Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz ubezpieczenia emerytalno - rentowego dla K. L. od 1 czerwca 2011 roku, ponieważ zgodnie z dostarczonym w dniu 30 maja 2011 roku zaświadczeniem Urzędu Skarbowego z dnia 25 maja 2011 roku, podatek należny za 2010 rok wyniósł 4.124,19 zł. Jednocześnie K. L. została poinformowana, że jest zobowiązana zgłosić się do ZUS w celu objęcia ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Organ rentowy, mimo wyłączenia K. L. z ubezpieczenia społecznego rolników, nie zawiesił odwołującemu wypłaty części uzupełniającej renty rolniczej w wymiarze 50 %.

Pracownik KRUS, który wydał decyzję o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników wobec żony odwołującego, nie poinformował wydziału świadczeń o powyższym rozstrzygnięciu.

Odwołujący nie poinformował organu rentowego o niepodleganiu przez żonę ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu z mocy ustawy od 1 czerwca 2011 roku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie zasługiwało na uwzględnienie.

Wyplata renty rolniczej ulega częściowemu zawieszeniu na zasadach określonych w art. 28 ust. 2-8 powołanej ustawy, jeżeli rencista prowadzi działalność rolniczą. Zawieszenie wypłaty dotyczy części uzupełniającej i obejmuje albo całość, albo określony ułamek tej części świadczenia.

Zgodnie z treścią art. 28 ust. 3 wypłata ulega zawieszeniu w całości, jeżeli rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, z zastrzeżeniem ust. 5 - 7 i 9.

Z kolei w myśl art. 28 ust. 6 pkt 1 ustawy wypłata świadczenia uzupełniającego ulega zawieszeniu w połowie m. in. w przypadku, gdy rencista prowadzi działalność rolniczą z małżonkiem, który posiada status rolnika w rozumieniu ustawy i który nie ma ustalonego prawa do emerytury, albo renty i nie spełnia warunków do ich uzyskania.

Odwołujący W. L. prowadził do dnia 31 maja 2011 roku działalność rolniczą z żoną K. L., która będąc rolnikiem, nie miała ustalonego prawa do emerytury, albo renty i nie spełniała warunków do ich uzyskania.

Z dniem 1 czerwca 2011 roku żona odwołującego została wyłączona z ubezpieczenia społecznego rolników. Rację ma pozwany organ rentowy, że z tą chwilą zdezaktualizowała się przesłanka, o której mowa w treści art. 28 ust. 6 pkt 1 powołanej ustawy i na podstawie art. 28 ust. 3 powołanej ustawy wypłata świadczenia uzupełniającego uległa zawieszeniu w całości.

Stosownie do treści art. 52 ust. 2 rozważanej ustawy, zasady zwrotu nienależnie pobranych świadczeń oraz ustalania odsetek za opóźnienia w wypłacie świadczeń określają przepisy emerytalne oraz przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa.

Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz. U. z 2009r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Ustęp 2 definiuje pojęcie nienależnego świadczenia. I tak za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń, albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania; 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

W myśl ust. 4 nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń, albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

Jako podstawę prawną żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia organ rentowy wskazał art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych podnosząc, że odwołujący został pouczony o warunkach zawieszenia wypłaty świadczenia uzupełniającego.

Podkreślić należy, że bezsporne jest, iż mimo wyłączenia K. L. z ubezpieczenia społecznego rolników, organ rentowy kontynuował wypłatę odwołującemu części uzupełniającej renty rolniczej w połowie i nie dokonał na podstawie przytoczonego art. 28 ust. 3 zawieszenia wypłaty części uzupełniającej w całości.

Poza sporem pozostało, że pracownik KRUS, który wydał decyzję o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników wobec żony odwołującego, nie poinformował wydziału świadczeń o powyższym rozstrzygnięciu.

Również odwołujący nie poinformował organu rentowego o niepodleganiu przez żonę ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu z mocy ustawy od 1 czerwca 2011 roku.

Stosownie do powołanego przez pozwanego organu rentowego przepisu obowiązku zwrotu świadczenia wypłaconego mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń, albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części powstaje: „jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania”. Pouczenie, o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach jest przesłanką warunkującą obowiązek zwrotu.

Analiza zgromadzonego materiału dowodowego prowadzi do wniosku, iż żądanie organu rentowego w omawianej sprawie jest bezzasadne, albowiem nie zostały spełnione przesłanki zawarte w definicji nienależnie pobranego świadczenia wskazane w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej. Jak wynika bowiem z akt sprawy odwołujący nie posiadał wiedzy co do skutków wyłączenia żony z ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie wysokości części uzupełniającej renty rolniczej. W ocenie Sądu odwołujący miał podstawy sądzić, w realiach sprawy, że wyłączenie żony z ubezpieczenia nie ma żadnego wpływu na wysokość jego świadczenia, skoro organ rentowy kontynuował od 1 czerwca 2011 roku, aż do 29 lutego 2012 roku wypłatę części uzupełniającej renty rolniczej w połowie. Mimo wyłączenia K. L. z ubezpieczenia społecznego rolników organ rentowy nie wydał decyzji zawieszającej wypłatę części uzupełniającej renty rolniczej w całości, co spowodowało, iż odwołujący pozostawał w przekonaniu, że świadczenie jest mu należne z uwagi na działania KRUS, polegające na dalszej wypłacie świadczenia uzupełniającego.

Tym samym pouczenie zawarte w decyzji z dnia 27 lutego 2007 roku przyznającej świadczenie rentowe na dalszy okres okazało się niewystarczające.

W tej sytuacji brak podstaw do przerzucania odpowiedzialności za błąd organu rentowego na ubezpieczonego (nawet w części) i do żądania zwrotu pobranego świadczenia na podstawie art. 138 ust. 1 w zw. z art. 138 ust. 2 pkt 1.

Zebrane w sprawie dokumenty potwierdzają, iż organ rentowy w dniu 31 maja 2011 roku wyłączył K. L. z ubezpieczenia społecznego od 1 czerwca 2011 roku. Tym samym KRUS miał możliwość zawieszenia odwołującemu wypłaty świadczenia uzupełniającego w całości od 1 czerwca 2011 roku, czego jednak nie uczynił. Dlatego też, Sąd uznał, iż odwołujący nie może ponosić odpowiedzialności za błąd organu rentowego. Co więcej organ rentowy w żaden sposób nie zapobiegł wypłacie omawianego świadczenia. Dopiero z chwilą złożenia przez odwołującego wniosku o rentę rolniczą w dniu 27 lutego 2012 roku na kolejny okres, organ rentowy dostrzegł, że żona odwołującego nie podlega już ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc zmienił zaskarżoną decyzję w całości i stwierdził, że odwołujący W. L. nie ma obowiązku zwrotu 50 % części uzupełniającej renty rolniczej za okres od 1 czerwca 2011 roku do 29 lutego 2012 roku w łącznej kwocie 3.113,01 zł.

Apelację od wyroku wywiódł pozwany. Pozwany zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie art. 233 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodowej i prawa materialnego art. 138 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 52 ustawy z dnia 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez błędną ich wykładnię.

Podnosząc powyższe pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Odwołujący nie zajął stanowiska wobec apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zawiera uzasadnionych podstaw i stąd podlega oddaleniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji przeprowadził konieczne postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej analizie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów wyrażony w art. 233 § kpc.

Na tej podstawie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia, które Sąd Apelacyjny w pełni podziela i aprobuje, bez konieczności ich ponownego szczegółowego przytaczania.

Wbrew twierdzeniom skarżącego stan faktyczny sprawy nie był sporny, a kwestia „należytego pouczenia”, co do braku prawa do 50 % części uzupełniającej świadczenia rentowego, a w następstwie wyłączenia żony z ubezpieczenia społecznego rolników zostało prawidłowo ocenione, tak w odniesieniu do stanu faktycznego sprawy, jak i przepisów prawa materialnego.

Ugruntowane orzecznictwo Sądu Najwyższego pozwala na przyjęcie, że nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, to świadczenie wypłacane mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia na skutek okoliczności leżących po stronie ubezpieczonego. Inaczej mówiąc, nie można przyjąć, aby doszło do nienależnego pobrania świadczenia, jednak jego wypłata (mimo zaistnienia wskazanych okoliczności) nastąpiła z przyczyn niezależnych od ubezpieczonego. Mogą to być zarówno przyczyny leżące po stronie organu rentowego (błąd) lub niezależne od tego organu.

Sąd Najwyższy nadto zważył, że na podstawie art. 138 ust. 2 pkt. 1 ustawy o emeryturach i rentach można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Pouczenie musi być należyte, czyli wyczerpujące i wyraźnie wskazujące okoliczności w jakich dochodzi do nienależnego pobrania świadczenia, dokonane w taki sposób, aby było zrozumiałe dla osoby, do której było skierowane. Pouczenie nie może być abstrakcyjne, obciążone brakiem konkretności (por. wyrok SN z 17.11.1998r. II.URN.46/95 OSNAPiUS 1996/12/174 i z dnia 17.02.2005 II.UK.440/04 OSNAP 2005/18/291).

Takich wymagań nie spełnia pouczenie dołączone do decyzji z dnia 25.07.2001r., a w szczególności z dnia 27.02.2007r..

Na odwrocie powyższej decyzji pozwany pouczył odwołującego (pkt 4 ust. 2), iż część uzupełniająca renty z ubezpieczenia ulega zawieszeniu w połowie, gdy rencista prowadzi działalność rolniczą wraz z małżonką, która nie ma ustalonego prawa do emerytury, albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej, albo renty rodzinnej z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli małżonek ten podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy.

Odwołujący nadal prowadzi działalność rolniczą. Żona odwołującego nie miała ustalonego prawa do emerytury, albo renty oraz nie spełniała warunków do ich uzyskania.

Stąd też zasadnie Sąd Okręgowy przyjął, iż analiza zebranego materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że odwołujący nie posiadał w świetle pouczenia wiedzy co do skutków wyłączenia żony z ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie wypłacania części uzupełniającej renty rolniczej.

Tak więc pouczenie przy decyzji z dnia 27.02.2007r. ma charakter standardowy i w żaden sposób nie odnosi się do szczególnej sytuacji, jaka miała miejsce w rozpoznawanej sprawie. Nie jest to pouczenie, które może być uważane w realiach faktycznych sprawy za spełniające warunki od których uzależniona jest możliwość żądania zwrotu świadczenia.

Istotne też znaczenie dla oceny zasadności apelacji ma fakt, iż to błąd organu rentowego (jego pracownika) spowodował wypłatę nienależnego świadczenia. Pracownik pozwanego, który wydał decyzję o wyłączeniu żony skarżącego z ubezpieczenia społecznego rolników, nie poinformował wydziału świadczeń o tej decyzji, co spowodowało dalszą wypłatę w pełnej wysokości renty rolniczej apelującemu.

Tym samym zasadnie Sąd Okręgowy przyjął, że brak było podstaw do ponoszenia odpowiedzialności za błąd rentowego na ubezpieczonego i żądanie zwrotu pobranego świadczenia na podstawie art. 138 ust. 2 pkt. 1 ustawy emerytalno-rentowej.

Chybiony jest także postawiony w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy w stanie faktycznym sprawy art. 138 ust. 4 ustawy emerytalno-rentowej.

Przepis ten stanowi, że osobie pobierającej świadczenie, która zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia, albo wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub części, a mimo to świadczenie było jej nadal wypłacane – nie zachodzi wówczas zwolnienie z obowiązku zwrotu, lecz ograniczenie do okresu 12 miesięcy.

Bezwzględny jednak warunkiem zawiadamiania w rozumieniu art. 138 ust. 4 jest jednak to, aby źródłem informacji wskazującej na zajście okoliczności określonych w powyższym przepisie była osoba pobierająca świadczenie (ewentualnie jej pełnomocnik lub przedstawiciel prawny).

Tymczasem, to sam pozwany przyznaje, że odwołujący nie powiadomił pozwanego o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników wobec jego żony (k. 80 akt rentowych).

Oznacza to, że nie zachodzi ustawowa przesłanka zastosowania w sprawie art. 138 ust. 4 ustawy, gdyż brak jest przesłanki, iż odwołujący zawiadomił organ rentowy o zajściu okoliczności uzasadniającej ustanie prawa do świadczenia.

Z powyższych względów na podstawie art. 385 kpc należało orzec, jak w sentencji wyroku.

SSA Iwona Niewiadowska-Patzer SSA Marek Borkiewicz del. SSO Izabela Halik